

V. FAJDIGA — P. SCHEBESTA, **O zgodovinski podobi najstare religije** (Ljubljana 1963, str. 102).

Profesor Apogetike na ljubljanskem bogoslovskom fakultetu dr Vilko Fajdiga uočio je veliku vrijednost Schebestine zadnje knjige »Ursprung der Religion« i preveo na slovenski jezik drugi dio, koji nosi naslov »Rezultati istraživanja« (str. 83—158). Važnost toga dijela Schebestine knjige pokazuje već sam naslov prvoga poglavlja: »Pračovjek-ateist?« Na to pitanje najprije odgovara prehistorija: prehistorijski čovjek je brižno pokapao svoje mrtve, lovac spiljskih medvjeda pred 15.000 godina je prinio primicijske žrtve, a kasnije se predao magiji, kako to prikazuje slikarsko umijeće pred 60.000 do 10.000 godina. Tu sliku obilno nadopunjuju primitivni narodi. P. Schebesta ponajprije utvrđuje s velikim etnologom Ratzelom: »Etnografija ne poznaje areligiozne narode (str. 111). Zatim prikazuje religiju afričkih i azijskih Pigmejaca, Australaca, stanovnika Ognjene Zemlje, Eskima, gdje nalazimo jasnu ideju jednog Najvišeg Bića. No to Najviše Biće poznaju i Batak na Sumatri, fetišisti i manisti u Africi te sjevero-azijski šamanisti. Prof. Fajdiga ovaj dio Schebestine knjige lijepo karakterizira: »Ne gre za nikake teorije, ampak za živo prikazovanje znanstvenih otkritij s područja prazgodovinske in etnološke najstarejše veroslovne zgodovine narodov. Bravec se bo lahko sam prepričal, kako blizu je bila tem ljudem misel na najviše bitje v prastarih dobah in kako se je začela izgubljati, ko je zemaljska blaginja, danes bi rekli civilizacija, zajemala bolj in bolj njegov um in srce, dokler ni zanj in za vsakogar, ki gre po isti poti, resnični in živi Bog postal 'neznani Bog'« (str. 515).

Na prvih pedesetak stranica prof. Fajdiga je prikazao »P. Viljema Schmidta SVD in njegov krog«. Tu nam pisac lijepo crta postanak bečke etnološke kulturno-historijske škole i njezine pionire, među kojima je vrlo lijepo opisao i rad prof. Aleksandra Gahsa (str. 23s). Dodaje i kratku sliku najstarije religije s pitanjem o njezinu podrijetlu. Konačno navodi i mišljenja drugih. Osobito povoljno mišljenje o bečkoj školi i o V. Schmidtu donosi poljski etnolog Kazimir Moszynski (Glavni pravci i Metode etnoloških nauka, preveo D. Drljač, Beograd 1962).

Prof. Fajdiga već u svojim skriptama »O znanstvenih temeljih kršćanskoga vjerovanja« veliku pažnju posvećuje religiji primitivnih naroda. Kako nam pokazuje ovaj njegov rad, on nastavlja djelo vrijednog slovenskog etnologa L. Ehrlicha. Svestrano je orijentiran u religijsko-etnološkoj literaturi. Jednu bih stvar htio primijetiti. Odlomak o studiju gospodarstva kod etnologa bečke škole možda nije sretno for-

muliran (str. 8 s). Pitanje gospodarstva je poslužilo bečkoj školi zapravo kao jedan kriterij za određivanje višeg kulturnog razvoja pojedinih primitivnih naroda.

Ovaj rad prof. Fajdige predstavlja lijepi doprinos našoj apogetičkoj literaturi. I lagani stil u svemu preporučuje ovo djelo.

S. Doppelhammer

Dr JORDAN KUNIČIĆ O.P.: **Smjer u život.** (kratki prikaz katoličke moralke.) — Domini-kanski provincijalat—Dubrovnik.—Split 1963.

U potpunosti životnoj dezorijentiranosti, koja zahvaća sve šire krugove Dr Kuničić poklanja svome narodu, napose našoj mladeži i njezinim katehetima opet jedno malo, ali dragocjeno i kao naručeno djelo. Na nepunih 180 stranica oktav-formata on perom stručnjaka, koji savršeno vlada svojim predmetom, kratko i jezgrovito izlaže cjelokupnu kat. moraliku, tj. nauku, kako nam je kao slobodnim bićima pravilno usmjeriti i oblikovati naš život i djelovanje, da on dosegne svoj puni smisao i konačni cilj. Ne izdaleka, suhoparno i školski, u nekom ukočenom, apstraktnom obliku, nego ostajući trajno u vrtlogu pjesnog zbivanja, s puno životne dinamike, jasno, konkretno i slikovito, on prikazuje »čovjeka kršćanina na putu ili bolje na povratku k Bogu« (str. 178.) »Bogu se ne približava koracima tijela, već pokretima misli, volje, srca. Ti pokreti su djela, i to dobra, krepna, zaslužna djela. Konkretiziraju se u vjeri, ufanju, ljubavi. Dokazuju svoju životnost i u ovoznomnom djelovanju pod vodstvom razboritosti, umjerenosti. Da nam sve to bude jasnije, Bog nam izričito spominje, konkretizira, neke zapovijedi kao najvažnije. Neke nam čine zabranjuju, neke naređuje kao najmoćnija sredstva na putu k Njemu.... Čovjek kršćanin živi u društvu. Pripada nekom narodu, živi u nekoj državi član je nadnaravne zajednice Crkve... tako nam na str. 169. autor sam podaje bogati sadržaj svoje knjige.

Dr Kuničić nam izlaže staru, vjekovima prokušanu, solidnu životnu mudrost, kako ju je već upoznao zdravi praktički um poganskih genija: Platona, Aristotela, Cicerona; kako ju je ispravljenu, produbljenju i popunjenu naučavao svjetlom evanđelja ojačani um sv. Tome i ostalih velikih kršćanskih moralista pod vodstvom i nadzorom neprevarljivog učiteljstva Crkve. Uzimajući u ruke njegovo djelo, možemo biti sigurni, da nemamo pred sobom neke originalne i lične, pomalo smione, a svakako nedostatan prokušane poglede na zamršene životne probleme nego pravu, prokušanu i auten-

tičnu nauku Crkve. Unatoč toga njegovo djelo nije neko naprosto mehaničko i šablonsko preuzimanje, i u nešto izmjenjenom rasporedu—gotovo doslovno ponavljanje onoga, što su već drugi rekli. U načinu kako životnim pitanjima pristupa; kako stare istine u novoj formi i na savremen, današnjem čovjeku privlačiv način obrađuje, Dr Kuničić svemu daje svoj osobni pečat; sve je oživljeno i prožeto dahom njegove duše.

„Smjerner u život« nije neka lagodna, pučka, propagandna knjiga. Nije doduše pisana sa uobičajenim znanstvenim aparatom, ali je pre-skromno rečeno (str. 178.), da nije dostatno znanstveno argumentirana. Te argumente Dr Kuničić kadikad naniže u nekoliko kratkih zbijenih rečenica. Ozbiljan i upućen čitalac može na svakom koraku s posebnim zadovoljstvom konstatirati, da je knjigu pisao moralista, koji vrlo dobro poznaje i svoju skolastičku filozofiju i svoju katoličku dogmatiku. Slažem se dakako s autorom, da se upravo zato za razumijevanje knjige traži prethodno ipak neka intelektualna kultura. Predavač kateheta trebat će najprije sam, nesamo pročitati, nego i dobro razmisliti o tekstu, da ga uzmogne prikazati u punom njegovom sadržaju. Uzmimo samo npr. kako Dr Kuničić kratko, ali bitno i duboko govori o slobodi: Svijesno-hotično-slobodno se odrediti na ovaj ili onaj čin znači iz unutarnje pobude s područja beskrajnog radiusa ciljeva odabrati jedan... To znači, svaki je čin slobodnoga samoodređenja kao neko suzivanje voljne djelatnosti. To je, međutim, afirmacija čovjeka, kralja svemira... Sloboda je snaga, sila... Ona nije samo pravo i odlika, ona je dužnost i teret... Ona je »spособnost odabiranja ciljeva ili sredstava, ali u podređenosti konačnom cilju života« (sv. Toma.)... Krstov sljedbenik... zakone sluša iz ljubavi, tim nadvisuje zakone... Kršćanin, koji iz vlastitih pobuda vrši zakon dokazuje da nadilazi sama sebe.« (str. 18. 19.) Dakako, da ovakve i slične izreke, kakvih ima u knjizi mnogo, ne mogu biti svakome i na prvi mah shvatljive.

Unatoč toga, a možda baš i radi toga, knjiga vjerojatno ne će sve zadovoljiti. Obradba pojedinih problema učinit će im se prekratka, odveć sumarna i zbijena, i zato za prosječnog čitaoca preteška. Dr Kuničić je bio toga svjestan. On se — vagnuvši sve — ipak odlučio da na ovaj i ovakav način obuhvati i prikaže sve, što je inače u četiri sažeta sveska učinio u djelu »Katolička moralika«. Tko se potruđi, da ga sljedi, uvjereni smo, da se ne će pokajati i da će mu se trud bogato isplatiti.

Kod štampanja se našalost u tekstu potkralo priličan broj pogrešaka. Citatelj će na posebnom listiću na kraju knjige naći ispravak najglavnijih, a druge će bez poteškoće moći ispraviti sam.

I. K o z e j

FRA KARLO NOLA: *De Sexto*... moralne pouke za svećenike, Makarska 1963, str. 7—141.

Nije lako pisati o ovom predmetu. Toga je svjestan i pisac ove knjige. Teško je posjedovati uravnoteženo poznavanje moralke. Teško je i moralisti kada se mora suočiti s nekim pitanjima. Među ta neugodna pitanja spada, bez sumnje, rasprava DE SEXTO.

Netom se počme čitati ovo djelo zorno se upoznaje iskusnog moralistu. Pisac razborito odabire mišljenja raznih teologa, a sljedi onaj rekli bismo »zlatni put« između rigorizma i laksizma. Tom istom razboritošću odvažno stupa po tanoovitom putu seksualne kazuistike. Nikakvo čudo da izazove i koje znakove negodovanja. Kazuistika kroz stoljeća prima strijele kritike. Ako se sjetimo pseudokazuistike ili kazuističkog cjepidlačarenja na štetu duha i milosti priznati ćemo da je štogod od te kritike i zaslužila.

Grijesima spolnosti daje se pokatkad prevelika važnost. Raspravljanje o tim pitanjima može pružiti ono što nazivamo »pikantno«, a može lako preći u »banalno«. Izgubiti s vida ono što je glavno i općenito, a posvetiti pažnju onomu što je sporedno, drugotno i posve partikularno — to su ponajčešće defekti, u koje je lako upasti pri obrađivanju pitanja s područja spolne uzdržljivosti. Spolnost nije jedino niti glavno područje, na kojemu se odvija borba dobra i zla, jer, ako ima na tom području najviše katastrofa duše i tijela, tu ima također najviše faktora, koji umanjuju odgovornost, jer umanjuju komponente specifično — ljudskog čina, tj. svjesnost, hotičnost.

Danas se insistira mnogo na ovom aspektu kazuistike, naime: ona mora biti povezana s moralnom dinamikom, usječena u moralni elan, postavljena u integralno shvaćenu moralnu personalnost. Ona mora prestati biti »suha«. Intelektualno seciranje, logičko distingviranje počesto vodi k onoj legalističkoj, rabinskoj kazuistici, u kojoj je slovo ubijalo duh, jer se zakon smatrao ciljem, zapostavljao se moralni aspekt na štetu duha i milosti. — Osim toga kazuistika mora sve više ići prema pozitivnoj metodi i pozitivnoj moralci, koja se ne zaustavlja samo na onomu »ne smiješ« već orientira svu djelatnost prema pozitivnim, dobrim ciljevima, brine se i za ono što se »smiješ«, što uzdiže, posvećuje.

Posve razumljivo da se u ovoj kolekciji ne može naći neki tipizirani recept, po kojemu bi se mogli riješiti svi slučajevi. Ispravno piše pisac u predgovoru: »Život je vazda mnogo zamršeniji, a da bi se mogao vazda lagano po stalnim kalupima ocijeniti«. Uvijek je potrebna ona divna pastoralna razumnost ili razboritost, prožeta apostolskim žarom, othranjena na znanju i trajnom knježenju moralke. Bez tih preduvjeta ni ova knjžica neće svima ispovjednicima koristiti.